

هیجان‌ها و یادگیری دانش‌آموزان در کلاس درس تفاوت‌های فردی و فرهنگی

اشاره

رینهارد پکران از کارشناسان برجسته یونسکو به‌شمار می‌رود. او بر پایه پژوهش‌های معتبر، برای درک هیجان‌هایی که دانش‌آموزان در محیط آموزشی تجربه می‌کنند، راهکارهایی ارائه می‌کند تا معلمان بتوانند از آن‌ها برای تقویت یادگیری و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان استفاده کنند.

و تنبیه‌کننده. وقتی فرد هیجان بسیار مثبتی را تجربه می‌کند، به احتمال زیاد به رفتارهایی می‌پردازد که موجب تولید مجدد آن هیجان شوند. به همین صورت، وقتی فرد هیجانی بسیار منفی را تجربه می‌کند، از رفتارهایی که باعث بروز مجدد آن هیجان می‌شوند اجتناب می‌کند. به بیانی دیگر، هیجان در حکم تقویت‌های رفتاری است (قانون اثر ثورندایک، ۱۹۱۳ به نقل از فرانکن، ۱۹۹۶).

لذا به دلیل مذکور (تقویت‌کننده بودن رفتاری) ضرورت دارد که معلمان در کلاس درس به هیجان دانش‌آموزان توجه و آن‌ها را نظارت و کنترل کنند. یعنی از بروز هیجان منفی در کلاس درس بکاهند و بر بروز هیجان مثبت بیفزایند.

به هیجان‌های خاص فردی و فرهنگی دانش‌آموزان توجه کنید.

یافته‌های پژوهشی

هیجان، تجربه‌های ذهنی را که بین افراد رخ می‌دهد نیز شامل می‌شود. قرار گرفتن دانش‌آموزان حتی در شرایط و موقعیت‌های یکسان یا مشابه، می‌تواند تجربه‌های متفاوتی را در پی داشته باشد. برای مثال، دانش‌آموزی به هنگام انجام دادن تکالیف واگذار شده در درس ریاضی می‌تواند برانگیخته شود، در حالی که امکان دارد دانش‌آموز دیگری در این شرایط دچار سرخوردگی و باس شود. این تفاوت‌ها به فرهنگ کلاس درس و مدرسه، فرهنگ عمومی، جنسیت و ... مرتبط هستند. برای مثال، یافته‌های پژوهشی نشان می‌دهد که متوسط نمره‌های آزمون اضطراب دانش‌آموزان

کلیدواژه‌ها: هیجان، یادگیری، کلاس درس، پیشرفت تحصیلی، هیجان منفی، هیجان مثبت

سرآغاز

طی سالیان متمادی، به‌خاطر پیچیدگی زیاد موضوع هیجان، تعریف‌های متعددی از آن شده است. پل کلینجینا و آن کلینجینا (۱۹۸۱) تعریفی درباره هیجان ارائه کرده‌اند که عناصر اصلی تعریف‌هایی را که تاکنون از مفهوم هیجان شده است، شامل می‌شود. بر طبق تعریف آنان، هیجان حاصل تعامل بین عوامل شناختی، محیطی و فرایندهای عصبی و هورمونی است. آن‌ها در تأیید این تعریف نکات زیر را مطرح می‌کنند:

- هیجان از تجربه‌هایی عاطفی مثل لذت یا ناراحتی ناشی می‌شود.

- هیجان باعث می‌شود فرد تبیین‌های شناختی خلق کند (برای مثال، علت‌ها را به خود یا به محیط نسبت دهد).

- هیجان باعث انواع سازگاری درونی مانند بالا رفتن ضربان قلب می‌شود.

- هیجان، رفتارهایی را فرامی‌خواند که غالباً و نه همیشه بیانی (خندیدن یا گریستن)، هدفمند (کمک کردن یا اجتناب کردن) و انطباقی (حذف چیزی که تهدیدی بالقوه برای بقا محسوب می‌شود) هستند.

براساس این تعریف، هیجان از فرایندهای زیست‌شناختی، آموخته شده و شناختی ناشی می‌شود. دیگر عملکرد مهم هیجان عبارت است از رفتار پاداش‌دهنده

تفاوت‌های فردی می‌تواند بر پایه فرهنگ، قومیت، جنسیت، فرهنگ خاص مدرسه یا کلاس درس تبیین شود. علاوه بر این، واکنش‌های هیجانی می‌توانند دامنه گسترده و متفاوتی داشته باشند و باید از ربط دادن آن‌ها صرفاً به یک عامل (برای مثال جنسیت) پرهیز کرد و بهتر است هر تجربه هیجانی را به‌عنوان تجربه خاص هر دانش‌آموز در نظر گرفت و بررسی کرد.

از این گذشته، برای درک هیجان دانش‌آموزان ضرورت دارد به این نکته توجه کنیم که هیجان دانش‌آموزان می‌تواند در یک کلاس درس خیلی متضاد هم (در مقابل هم) باشد. برای مثال، این غلط است که فرض کنیم همه دانش‌آموزان مقدار مشابهی از اضطراب امتحان را در ارتباط با درس‌های گوناگون (حتی یک درس) به‌عنوان تجربه هیجانی از خود بروز می‌دهند. در واقع، امکان ندارد که اضطراب امتحان دانش‌آموزان در تمامی درس‌ها یکسان باشد، بلکه واقعیت این است که میزان اضطراب امتحان دانش‌آموزان در درس‌های گوناگون (به‌عنوان یک تجربه هیجانی) در پیوستاری از بسیار کم تا بسیار زیاد در نوسان یا پراکنده خواهد بود. به همین دلیل، معلمان باید این قالب ذهنی را از خود دور کنند که همه دانش‌آموزان به یک میزان اضطراب امتحان در یک درس یا درس‌های گوناگون دارند. زیرا رفتار بر پایه این نوع قالب ذهنی می‌تواند به رفتارهای نادرست معلم نسبت به دانش‌آموزان و فرایند یاددهی - یادگیری منجر شود. لذا معلمان به جای آن می‌توانند از واکنش‌های هیجانی متفاوت دانش‌آموزان برای تعیین کردن تکالیف و شرایط خاصی که به علاقه‌مندی به دروس آنان منجر شود استفاده کنند. این عمل می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند نسبت به درس‌ها و فعالیت‌های آموزشی نگرشی مثبت کسب کنند و به همراه آن از هیجان یادگیری مثبت برخوردار شوند.

کشورهای آسیای شرقی و غربی در مقایسه با دانش‌آموزان کشورهای غربی نسبتاً بالا و میزان اضطراب دانش‌آموزان دختر بالاتر از دانش‌آموزان پسر است.

با وجود این، تفاوت‌های دانش‌آموزان در تجربه‌های هیجانی کسب شده مربوط به یک فرهنگ، بیشتر از دانش‌آموزان متعلق به فرهنگ‌های متفاوت است. همچنین، تفاوت هیجانی بین دانش‌آموزان دختر یا پسر، بیشتر از تفاوت ناشی از مقایسه دانش‌آموزان دختر و پسر است. اما باید به خاطر داشته باشیم، بیشتر این تفاوت‌ها در تجربه‌های خاص هیجانی دانش‌آموزان ریشه دارد که نمی‌توان آن‌ها را بر پایه شرایط خاص کلاس درس یا جنسیت آنان و عوامل دیگر توضیح داد.

همچنین دانش‌آموزان نسبت به تکالیف مدرسه‌ای واکنش‌های هیجانی متفاوتی نشان می‌دهند. برای مثال، دانش‌آموزی می‌تواند به ریاضیات علاقه داشته باشد، اما به ادبیات بی‌علاقه باشد. برعکس، دانش‌آموز دیگری شاید به ریاضی علاقه‌مند نباشد، ولی از ادبیات خوشش بیاید. همین تجربه‌های هیجانی مثبت یا منفی هستند که می‌توانند تفاوت‌های بیشتری را از نظر پیشرفت تحصیلی در بین دانش‌آموزان یک پایه یا در سطوح تحصیلی بالاتر ایجاد کنند. در واقع، همین عامل و اعتمادبه‌نفس و علاقه دانش‌آموزان نسبت به موضوع‌های درسی می‌تواند به تفاوت‌های فردی آنان در زمینه یادگیری موضوع درسی و در نهایت پیشرفت تحصیلی منجر شود. بنابراین، هیجان بر اعتمادبه‌نفس و علاقه دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد و می‌تواند در آنان نسبت به موضوع‌های درسی و ... اضطراب ایجاد کند یا آنان را به یادگیری آن موضوع علاقه‌مند کند.

در نهایت، هیجان می‌تواند تغییرات فوق‌العاده‌ای را در دانش‌آموزان ایجاد کند و باعث تفاوت‌های فردی آنان در زمینه یادگیری موضوعات درسی شود. برای مثال، بعضی از دانش‌آموزان همیشه به یادگیری ریاضی علاقه‌مند هستند و برخی دیگر به یادگیری آن علاقه ندارند یا میزان علاقه‌شان متفاوت است.

کاربرد یافته‌ها در کلاس درس

به‌منظور درک هیجان، ضرورت دارد که بدانیم تجربه‌های هیجانی می‌توانند قابل‌تعمیم به کل دانش‌آموزان باشند و یا تجربه هیجانی خاص یک دانش‌آموز تلقی شوند. برای مثال، علاقه‌مندی دانش‌آموزان به یک درس، می‌تواند تجربه مشترکی برای کل دانش‌آموزان در سراسر دنیا به‌شمار آید. با وجود این محتوا، شدت، دوام، و میزان آن می‌تواند در بین دانش‌آموزان هر کلاس متفاوت باشد و حتی تجربه هیجانی خاص یک دانش‌آموز باشد. لذا، شما به‌عنوان معلم باید از این واقعیت آگاه باشید که تنها یک بخش از این

*منبع
1. Pekrun, Reinhard. (2014). Educational practices series 24: Emotions and learning. The international Bureau of education: IBE